LUOMULIITTO RY Lausunto 15.10.2021

Viite: HE 193/2021 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: HE 193/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luonnonmukaisesta tuotannosta sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Luomuliitto ry kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Luomuvalvonta on selkäranka luottamussuhteelle kuluttajan ja luomutuottajan välillä. Siksi onkin tärkeää että meillä on toimiva järjestelmä, joka tukee luottamussuhdetta ja ei muodostu tuottajalle esteeksi tuottaa luomutuotteita. Järjestelmän on palveltava molempiin suuntiin ja kohdella kaikkia luomutuottajia tasavertaisesti.

Luomuliiton mielestä on hyvä että toimintaa tarkastellaan ulkopuolisen toimesta ja että valvontajärjestelmän kehittämistä tulee jatkaa. Perustelu osassa todetaan, että valvontajärjestelmää on tarkasteltu ulkopuolisen selvityksen muodossa. Uudelleentarkastelua tulee tehdä jo lähitulevaisuudessa siinä vaiheessa, kun Suomen maakuntahallinnon toimenkuva määritellään alkutuotannon ja elintarviketuotannon osalta, joihin luomuvalvonnalla on tiivis yhteys. EU-tasoisen viranomaisvalvonnan lisäksi tulee etsiä keinoja tukea ja mahdollistaa Suomessa yksityisten sertifikaattien mukaisen valvonnan tarvitsijoiden palvelemista. Näin siksi, että EU-tason standardin mukainen luomusertifikaatti on riittämätön monilla tärkeillä vientimarkkinoilla sekä Euroopassa että laajemmin maailmalla.

Luomualan toimijat ovat ehdottaneet jo aiemminkin, että koko maan alkutuotannon Ely-valvojat siirtyisivät käyttämään yhtä kaikille yhteistä alkutuotannon tunnusta 15 eri tunnuksen sijaan. Luomuliitto toistaa ehdotuksen ja perustelee seuraavasti:

- Yksi yhteinen valvontaviranomaisen numero lisäisi eri alueilla toimivien luomuvalvontaviranomaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja edesauttaisi valvontakäytäntöjen yhtenäistämistä eri Ely-keskuksien alueilla.
- Yhtenäistäminen on tarpeen eri puolilla Suomea toimivien luomutoimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamisessa luomuvalvontavaatimusten toteuttamisen suhteen.
- Yhtenäinen toimintatapa on tärkeää erityisesti toimijoiden välisen yhteistyön kehittämisessä.
- Yksi yhteinen FI-numero helpottaisi myös tuotepakkausten painattamista. Näin eri valvontaviranomaisten alueella toimivat tuottajat voisivat kehittää markkinointiyhteistyötä nykyistä helpommin, kun FI-EKO-painatus säilyisi samana ja olisi tarve muuttaa vain tuottajan tiedot.
- Menettely helpottaisi myös luomuhakupalvelun käyttöä merkittävästi.

Luomukeruun merkitys suomalaisille luomutoimijoille ja sen potentiaali erityisesti vientimarkkinoilla on hyvin huomioitu **ja Luomuliitto pitää selvittäjämenettelyn mahdollistamista hyvänä. Sen rajaaminen laissa pelkästään jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista.** Luomuliitto on ollut mukana laatimassa yhteislausuntoa, joka käsittelee ongelmia jotka keskittyvät vain luomukeruuseen, tarkempia yksityiskohtia liittyen tähän löytyy siitä lausunnosta.

Maatiloilla tapahtuvan jalostamisen valvontaan liittyviä yksityiskohtia tulisi tarkastella tarkemmin. Luomuliitto tekee aloitteen, että mehunpuristamossa, keittämällä sekä höyryttämällä valmistetut ja viinihapolla uutetut mehut, joihin tilalla lisätään sokeria samoin tilan omista raaka-aineista valmistettuja hilloja tulee olla edelleen mahdollista valmistaa Ely-keskuksen valvonnassa. Samoin yrttisuolojen valmistaminen ja leivän teko tilan omista raaka-aineista käyttämällä hiivaa kohotusaineena ja suolaa lisäten.
Rajanvedon muuttuminen siihen suuntaan, että yhä useammat tuotteet on tarkastettava Ruokaviraston valvonnassa ollen aiheuttaa toimijoille ja tarkastusjärjestelmälle tarpeetonta lisätyötä ja kustannuksia. Tällä hetkellä nk. monitaitotarkastajia, joilla on valtuudet tarkastaa sekä Ely-keskuksen että Ruokaviraston valvonnassa olevia tuotantomuotoja on vain hyvin vähän koko maassa, mistä seuraa pullonkaula tarkastusten sujuvuudelle sekä jälleen lisäkustannuksia matkakustannusten muodossa.

Valvontajärjestelmästä eroaminen.
Ehdotetun pykälän mukaan toimijan, joka haluaa erota luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmästä, on jätettävä kirjallinen ilmoitus asianomaiselle valvontaviranomaiselle. Ilmoituksen saamisen jälkeen asianomainen valvontaviranomainen poistaa toimijan tai toimijaryhmän valvontajärjestelmästä.
Luomuliitto ehdottaa, että tähän lainkohtaan kirjataan lisäys, jossa kerrotaan, että **ilmoitus voi olla vapaamuotoinen toimijan allekirjoituksella tai toimijan nimenkirjoitusoikeuden omaavan asioidenhoitajan tekemä ilmoitus**.

Tarkemmat säännökset
Lain esittelyssä kerrotaan, että EU:n lainsäädäntöön oleellisena osana kuuluvat tuotantosäännöt muuttuvat jatkuvasti, mutta tuotantosääntöjä koskevat muutokset ovat luonteeltaan teknisiä.
Luomuliitto kiinnittää huomiota siihen, että EU-lainsäädäntöön tulevat muutokset suurten uudistusvuosien välisinä aikoinakin saattavat johtaa hyvin merkityksellisiin luomuvaatimusten muutoksiin käytännön toimijoiden kannalta. Ei aina kaikkien toimijoiden, mutta aina osan. Nyt tiedetään jo, että tulevien vuosien aikana on tulossa tarkistuksia ainakin kasvihuonetuotannon tuotantosääntöihin sekä pesu- ja desinfiointiaineiden käyttöön. Sallittujen maanparannus – ja lannoiteaineiden luettelon sisältö ja luomuun soveltuvan lannan ja muiden kierrätyslannoitteiden määritelmät ovat myös keskustelun alla parhaillaan.
Tänä vuonna luomutuotannon toimijat ovat kokoontuneet keskustelemaan yhdessä luomuvalvontaviranomaisen edustajien kanssa EU-asetusuudistuksen soveltamisesta. Luomuliiton mielestä vastaavanlaista toimintaa on hyvä jatkaa tulevina vuosina osana luomuvalvontaviranomaisen sidosryhmätyöskentelyä. Toimintatapa auttaa molemminpuolisen ymmärryksen lisäämisessä ja luomuvalvonnan sujuvuuden ja laadukkaan toiminnan kehittämisessä.

Seuraamusmaksu
Lain esittelyssä kerrotaan, että lain pakkokeinoihin ehdotetaan lisättäväksi hallinnollinen seuraamusmaksu ja että tästä 300–5000 euron suuruisesta seuraamusmaksusta aiheutuisi kustannuksia vain toimijalle, joka ei noudata luonnonmukaisen tuotantoon liittyvien määräysten vaatimuksia. Seuraamusmaksun käyttöönottoa perustellaan mahdollisuutena puuttua sellaisiin vähäisempinä pidettyihin laiminlyönteihin, joiden sanktiointia muilla keinoilla ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena.
Luomuliiton mielestä seuraamusmaksujen käyttöönotto on kannatettava toimintatapa.
Luomuliitto haluaa nostaa esille, että on pidettävä huolta toimijoiden tasapuolisesta kohtelusta. Varsinkin alkutuotannon toimijoiden valvonnan osalta, jota toteuttaa tällä hetkellä 15 itsenäistä valvontaviranomaista eri puolilla Suomea.
Koko maan valvontaviranomaisten tulee toimia yhä paremmin ja linjakkaammin koko valtakunnassa yhtenäisiä toimintatapoja noudattaen. Jos niin ei toimita käy niin, että seuraamusmaksua herkästi käyttävien ja maltillisesti käyttävien valvontaviranomaisten välisestä toimintavan erosta seuraa alkutuotannon luomutoimijoiden välille jo tämänhetkisen tuotantotapaan liittyvien ratkaisuiden vaihtelevuuden lisäksi uudenlaista eriarvoisuutta.
Lisäksi Luomuliiton mielestä on hyvä asia, että lausuntopyynnön sivulla 27 linjataan ”…hallinnollisen seuraamusmaksun määräisi asianomainen valvontaviranomainen. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta vastaisi Oikeusrekisterikeskus. Lain soveltamisen alkuvaiheessa painottuu neuvonta ja toimijoiden ohjeistaminen, jolloin käytännössä seuraamusmaksuja ei juurikaan määrättäisi.” Tulisi kuitenkin yhdessä sopia, koska ”alkuvaiheen” raja ylitetä ja neuvonnasta ja ohjaamisesta siirrytään seuraamusmaksun käyttöön.

Valtion viranomaisen suoritteista perittävät maksut
Perustelut osion kohdassa 4.2.3 Ympäristövaikutukset kerrotaan, että ”Esityksellä ei katsota olevan merkittäviä ympäristövaikutuksia. Esitys kuitenkin luo osaltaan mahdollisuuden harjoittaa taloudellisesti kestävällä tavalla ympäristövaikutuksiltaan myönteistä viljelytapaa. Esitys voi osaltaan myötävaikuttaa luonnonmukaisen viljelytavan yleistymiseen, mikä muun muassa lisää luonnon monimuotoisuutta sekä vähentää ympäristöön kohdistuvaa kemikaalikuormitusta, esimerkiksi kasvinsuojeluaineiden käytön osalta.”
Myös Luomuliiton mielestä **on tärkeää pitää mielessä, että tämän asetuksen ja kaiken muunkin luomutuotantoa koskevan lainsäädännön tulee myötävaikuttaa luomutuotannon yleistymiseen taloudellisesti kestävällä tavalla.**
Luomuliitto pyytää huomioimaan luonnonmukaista tuotantoa koskevan lainsäädännön julki tuomat tarkastusmaksuja koskevat linjaukset.

Luomuasetuksessa 2018/848 mainitaan toimijoiden osalta kohtuullisen maksun suorittaminen valvontajärjestelmään kuulumisen ehtona. Lisäksi Valvontalaissa (EU) 2017/625 sivulla 11 kohdassa 66, kerrotaan tärkeä maksujen veloittamista koskeva toimintaperiaate, jonka mukaan tulee toimia ”siten, että palkitaan sellaisia toimijoita, jotka ovat jatkuvasti noudattaneet elintarvikeketjua koskevaa unionin lainsäädäntöä.”
Lausuttavana olevassa valvontaa koskevassa laissa ja sen perusteluissa ei mainita Maa- ja metsätalousministeriön asetusta Ruokaviraston maksullisista suoritteista, 161/ 2021, jossa vahvistettiin luomuvalvonnasta toimijoilta perittävät maksut.
Luomuliitto teki 9.6.2021 kirjallisen aloitteen em. asetuksen johdosta luomualkutuotannon tarkastuksia koskien. Ruokavirasto vastasi 2.7.2021 kirjeellä, joka ei antanut toiveita maksujen kohtuullistamisesta.

Luomuliitto kiinnitti huomionsa siihen, että tällä hetkellä ei ole määritelty millainen toiminta on vähäriskistä ja millainen ei vähäriskisyyden määritelmää täytä.
Vastauksessa kerrotaan, että Ruokavirasto antaa asiasta tarkemman ohjeistuksen ja myös maa- ja metsätalousministeriö voi säätää maksujen määräytymisestä. Kirjeessä mainitaan myös, että toiminnan vähäriskisyys ei vielä vuonna 2021 vaikuta tarkastustiheyteen ja tästä syystä on päätetty periä alempi 160 euron perusmaksu kaikilta toimijoilta. Jatkossa tarkastuksen perusmaksu muilta kuin vähäriskisiltä toimijoilta on maksuasetuksen 161/ 2021 mukaan 300 euroa.
Ruokaviraston vastauksessa kerrotaan myös, että maksuasetuksessa pyritään toimijoiden tasapuolisempaan kohteluun ja että toimija voi itse toiminnallaan vaikuttaa maksuun.
Luomuliitto esittää vähäriskisyyden määrittelyä koskien seuraavaa:

- Luonnonmukainen mehiläistarhaus ja kasvintuotanto, mukaan lukien keruutuotanto ja toimijoiden omien alkutuotannon tuotteiden jalostus ja pakkaaminen kuluttajatuotteiksi ja/tai rehuiksi tulee olla perusmaksun määräytymisen suhteen **aina** vähäriskistä toimintaa, jolloin perusmaksu on 160 euroa, ei 300 euroa.
- lisäksi edellämainitut tilat, joiden toiminta jatkossa katsotaan edellisten kolmen vuoden tarkastushistorian perusteella sellaisiksi, että tarkastusta ei tarvitse tehdä fyysisesti paikan päällä joka vuosi tulevat palkituiksi tarkastuskustannusten alenemisen muodossa jatkossa myös sitä kautta. (2018/848, 38 artikla, kohta 3)
- Sellaisten luomutuotantoeläintilojen tarkastuksen perusmaksun, joiden kolmen edellisen vuoden luomutarkastukset ovat sujuneet luotettavasti em. EU-asetuksen kohdassa kuvatulla tavalla, tulee olla 160 euroa ei 300 euroa. Näin siksi, että Ruokaviraston luomuvalvonnan edustajien kanssa käydyissä keskusteluissa on tullut esille, että tuotantoeläintilojen tarkastukset tullaan jatkossakin tekemään vuosittain eikä moitteettomasta toimintatavasta niin ollen saa palkkiota tarkastusten vähentymisen muodossa.

Luomuliitto kiinnitti aloitteessaan huomiota siihen, että kaikkien tarkastusten maksuperuste on jatkossa tarkastusaikaan perustuva ei enää tilan peltoalan mukainen kasvintuotantotiloillakaan, kuten on ollut tähän mennessä.
Ruokavirasto kertoo vastineessaan, että tuntiperustainen maksutapa hyödyttää toimijoita, joiden toiminta on yksinkertaista ja dokumentointi helposti tarkastettavaa ja toimija voi siten itse vaikuttaa maksuun.
Heinäkuun loppuun mennessä on kesän alkutuotannon tarkastuskauden käynnistyttyä vilkkaana ilmennyt, että sekä Ely-keskuksiin että Ruokavirastoon tulee erittäin paljon palautetta maksuasetuksen johdosta. Laskutusperusteet ovat palautteen antajien mukaan erittäin epäonnistuneet.
Dokumentointivaatimuksien lisääntyminen sekä tiloilla että tarkastustyössä ja Luova-lomakkeen yhä jatkuva kömpelyys ja sopimattomuus kasvintuotannon tarkastuksien tekemiseen aiheuttavat tarkastusaikojen venymistä viljelijän omasta toiminnasta riippumattomista syistä. Erityisesti pienten, monipuolisesti toimivien tilojen, joilla on runsas kasvivalikoima ja kesäaikaista suoramyyntiä kuluttajille sekä paikallisiin kauppaliikkeisiin tarkastusajan mukainen maksu nostaa tarkastuskustannuksia kestämättömästi. Tilanne on epäreilu, koska juuri nämä tilat tuottavat aktiivisesti kuluttajien kaipaamia tuotteita markkinoille, mikä on Suomen luomustrategiassa katsottu tärkeäksi tavoitteeksi. Tilojen pinta-alat ovat monesti pieniä, jolloin luomukorvauksesta ei saa tuloa tarkastusmaksun kattamiseen suhteessa suurten pinta-alojen tilojen saamaan korvaukseen.
Luomuliiton taustatyö on osoittanut, että tarkastusaikaan perustuvaan jokaisesta alkavasta tunnista laskutettavaan maksuun vaikuttamisen mahdollisuudet ovat tosiasiassa hyvin heikot tilarakenteesta johtuen.
On olemassa luomutiloja, joiden pellot, laitumet, kasvihuoneet, kuivaamot yms. tuotantotilat ovat hyvin tiiviisti lähellä toisiaan, jolloin heidän tarkastuksillaan pitkät ajomatkat ja siirtymät eivät ole tarpeen. Tällöin

tuntiperustaisesta maksusta ei ole haittaa. Mutta on lukuisia tilanteita, joissa tuotantopaikat ovat hajallaan eikä toimija sitä pysty muuttamaan.

- On alueita, joilla tilakoko on pieni ja viljelmät ovat jo vuosisatojen ajan sijainneet vain parhaiten viljelyyn sopivilla paikoilla. Maatalouden rakennemuutoksesta on seurannut, että aktiivisten viljelijöiden lukumäärä on vähentynyt ja vielä toimiva tila viljelee hyvin useita pienten tilojen peltoja, jotka siten ovat pitkien etäisyyksien päässä talouskeskuksesta.
- Harvaan asutuilla seuduilla toimija ei voi vaikuttaa myöskään vuokratilojen sijaintiin. Esimerkiksi kylmävarastoa, viljankuivuria, pakkasvarastotilaa tms. on saatu käyttöön vain pitkien matkojen päästä tilakeskuksesta.
- Alihankkijoiden toimitilat sijaitsevat niin ikään pitkien etäisyyksien päässä.

- Järviseuduilla ja rannikoilla luomueläinten käytössä on usein saarissa sijaitsevia laitumia. Eläinten luokse pääsemiseksi pitää matkustaa venettä, lossia, tai yhteysalusta käyttäen. Alueet ovat usein arvokkaita perinnebiotooppialueita, joiden laiduntaminen on tärkeää ympäristö- ja luonnonsuojelutyötä.
- Mehiläistarhaukselle on tyypillistä, että mesilähteiden riittävyyden vuoksi tarhat ovat hajasijoitettuina laajalle alueelle.
- Myös luomukeruualueiden sijoittuminen laajoille alueille on tyypillistä ja matkat paikan päällä tehtäville pistokoeluonteisille tarkastuksille muodostuvat pitkiksi.

Tarkastuksen ajankäyttöön vaikuttamisen mahdollisuutta ei ole kaikilla toimijoilla, siksi Luomuliitto esittää, että toimijaa ei laskuteta tarkastuksen aikana eri kohteisiin siirtymisen matka-ajalta.
Tarkastajan tulee kuitenkin saada työajasta hänelle kuuluva korvaus, näin varmistetaan, että kaikki tuotantopaikat tulevat asianmukaisesti tarkastetuiksi.
Luomuliitto teki myös aloitteen, että toimijoilta laskutetaan tarkastuksen kesto 15 minuutin tarkkuudella, vastaavasti kuin tarkastajille maksetaan työstä 15 minuutin tarkkuudella.
Varttitunnin maksu olisi 35,75 euroa, alkavalta tunnilta laskutettaessa varttitunnin työn hinta nousee 143 euroon. Jokaiselta alkavalta tunnilta laskuttaminen on näin korkean maksun kyseessä ollen kohtuutonta.
Kirjeessään Ruokavirasto vastasi, että veloitustapaa ei voi nyt muuttaa, koska jokaiselta alkavalta tunnilta laskuttaminen on maksullisista suoritteista annetun lain perusperiaate.
Luomuliitto ehdottaa, että laskutusperiaatteiden oikeudenmukaisuutta tulee tarkastella jatkossa uudelleen, jotta tarkastusmaksut olisivat kohtuullisia erityyppisten tilojen ja tuotantosuuntien luomutoimijoille.

15.10.2021

Janne Rauhansuu

Luomuliiton puheenjohtaja

Susann Rännäri

Luomuliiton toiminnanjohtaja